

Vrijeschool pabo

hogeschool
Leiden

Persoonsvorming in de bewegende klas

Jasper van Heesewijk
Bachelor leraar basisonderwijs 2016
Vrijeschool Pabo,
hogeschool Leiden

1	Inhoudsopgave	
2	Voorwoord	3
3	Samenvatting	4
4	Inleiding	5
4.1	Onderzoeks vraag	5
4.2	Deelvragen	5
5	Theoretisch kader	6
5.1	Inleiding	6
5.2	Persoonsvorming	6
5.2.1	Ontwikkeling van autonomie	7
5.2.2	Ontwikkeling van competentie	7
5.2.3	Ontwikkeling van relatie	7
5.3	Wat is bewegend leren?	7
5.3.1	Flexibele klasinrichting	8
5.3.2	Kringopstelling	9
5.3.3	Rol van de leerkracht	9
6	Onderzoeksmethode	10
6.1	Inleiding	10
6.2	Hoofdvraag en deelvragen	10
6.3	Meetinstrumenten en procedure	10
6.3.1	Meetinstrument	10
6.3.2	Onderzoeksgroep	10
6.3.3	Procedure	10
7	Resultaten	13
7.1	Interview	13
7.2	Observaties in klas 3	14
7.2.1	Observaties week 8	14
7.2.2	Observaties week 9	15
7.2.3	Observaties week 10	16
8	Analyse	17
9	Conclusie	20
10	Discussie	21
11	Literatuurlijst	22

Niets uit dit verslag mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch of door fotokopie, opname of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Jasper van Heesewijk.

Copyright © 2016

1 Voorwoord

Beste lezer, voor u ligt het verslag over de ontwikkeling van de persoonsvorming in de bewegende klas. Dit verslag is geschreven in het kader van mijn afstudeertraject aan de Vrijeschool Pabo te Hogeschool Leiden.

Mijn verslag is bedoeld voor lezers die willen weten wat de bewegende klas anders maakt en wat het bijdraagt aan het Vrijeschoolonderwijs. Dit onderwerp heb ik gekozen omdat ik tijdens mijn stage enthousiast werd van de bewegingsruimte die de bewegende klas aan leerlingen biedt. In dit verslag zal duidelijk gemaakt worden wat de bewegende klas inhoudt en wat het kan bijdragen aan de persoonsvorming van leerlingen.

In dit voorwoord zou ik graag een aantal mensen willen bedanken die mij geholpen hebben bij het maken van dit verslag. Op de eerste plaats wil ik Christel Houtermans (coördinator bewegend leren) bedanken voor alle begeleiding die ik van haar heb gekregen. Daarnaast wil ik Niels Schieman (schoolleider van De Vrije School Den Haag) bedanken voor de kans die ik kreeg om op De Vrije School Den Haag mijn praktijkonderzoek te doen. Ook wil ik Marcel van Os (studiebegeleider) bedanken voor de begeleiding vanuit de Vrijeschool Pabo. Tot slot wil ik Yente Ploeg (medestudent) bedanken voor het helpen met de lay-out van dit verslag.

Ik wens u veel leesplezier toe.

Jasper van Heesewijk

Leiden, mei 2016

2 Samenvatting

In dit micro-onderzoek heb ik ontdekt dat de bewegende klas van de Vrijeschool een positieve bijdrage levert aan de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerlingen. De onderzoeksgegevens heb ik verzameld door middel van observaties in de derde klas bewegend leren. Ook heb ik de leerkrachten van de bewegende klas geïnterviewd. Uit de resultaten is naar voren gekomen dat de flexibele klasseninrichting een positieve werking heeft op het creatief denken van de leerlingen en de samenwerking tussen de leerlingen onderling. De kring als basisvorm levert een grote bijdrage aan de zelfreflectie en de betrokkenheid van de leerlingen. De wederkerigheid die er plaats vindt tussen de leerkracht en de leerling geeft aan dat de rol van de leerkracht een sterke invloed heeft op het welbevinden van de leerling. In de bewegende klas krijgt dit een extra lading doordat de docent meer deel van het geheel is.

3 Inleiding

De Vrije School Den Haag is de eerste Vrijeschool in Nederland met ‘de bewegende klas’. De bewegende klas legt meer nadruk op het werken vanuit de kring dan op frontaal onderwijs. Voor deze klassen zijn meubels ontwikkeld die minder ruimte innemen en een zelfstandige zithouding vragen van de leerlingen. Na een pilotstudie op De Vrije School Den Haag, is er gekeken of deze vorm van onderwijs ingevoerd kan worden op deze school. In het schooljaar 2013/2014 zijn er twee eerste klassen als bewegende klas begonnen. Op dit moment hanteert de eerste, tweede en derde klas het bewegend leren. De Vrije School Den Haag ziet mijn onderzoek als een bijdrage aan het bewegend leren.

In dit onderzoek wil ik antwoord geven op de vragen die in mij opkwamen tijdens mijn stageperiode. Vanaf het eerste moment dat ik in de bewegende klas kwam zie ik dat de leerlingen veel meer gefocust en betrokken zijn tijdens de instructiemomenten in de kring. In de kring ontstaan er meer sociale interacties tussen de leerlingen onderling. Binnen de gezamenlijke activiteiten is er steeds veel ruimte voor de inbreng van elke leerling afzonderlijk. De leerlingen in de bewegende klas werken veel samen. Ik vraag mij hierbij af wat de interacties en de samenwerking in de bewegende klas kan bijdragen aan de persoonsvorming van de leerling.

Binnen de Vrijeschool is er een discussie over het invoeren van het bewegend onderwijs. In Nederland zijn er nu al zes Vrijescholen gestart met deze vorm van onderwijs. De term ‘bewegend leren’ roept al snel kritiek op bij reguliere Vrijescholen, omdat er in alle Vrijescholen altijd al veel bewogen wordt. Wat maakt de bewegende klas nu anders en levert het iets extra’s op voor het Vrijeschoolonderwijs? Dit onderzoek zal meer duidelijkheid geven op deze vraag.

Met de waarnemingen vanuit de praktijk en de berichten in de media, waarin steeds meer wordt benoemd hoe belangrijk het is dat leerlingen ontdekken wie ze zijn, wil ik mij richten op de persoonsvorming van de leerlingen in de bewegende klas.

3.1 Onderzoeksvraag

Om tot een antwoord te komen op wat de bewegende klas kan bijdragen aan de persoonsvorming van de leerling, heb ik de volgende onderzoeksvraag geformuleerd:

Wat draagt de bewegende klas bij aan de persoonsvorming van de leerling?

3.2 Deelvragen

De deelvragen die hieruit voortkwamen heb ik gebaseerd op specifieke aspecten van de bewegende klas, namelijk het flexibele meubilair, het sociale aspect van de kring en de rol van de leerkracht.

De deelvragen van mijn onderzoek zijn:

1. Welke invloeden heeft *de flexibele klasinrichting* op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?
2. Wat is de werking van *de kring* op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?
3. Wat is de rol van *de leerkracht* op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

4 Theoretisch kader

4.1 Inleiding

Via de theorie wil ik de volgende vragen beantwoorden.

1. Wat is persoonsvorming?
 - a. Autonomie
 - b. Relatie
 - c. Competentie
2. Wat is bewegend leren?
 - a. De flexibele klasinrichting
 - b. De kringopstelling
 - c. De rol van de leerkracht

4.2 Persoonsvorming

In februari 2015 ging het Platform Onderwijs2032 van start. Dit werd bedacht door staatssecretaris Sander Dekker (Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) om een kabinetsadvies te schrijven over de inhoud van het onderwijs in de toekomst. Het voorstel van het Platform om persoonsvorming te zien als een belangrijk onderdeel van het onderwijs, wordt door veel mensen toegejuicht. Er wordt benoemd hoe belangrijk het is dat leerlingen ontdekken wie ze zijn, wat ze belangrijk vinden en hoe ze hun talenten kunnen ontwikkelen. De Vrijeschool gaf steeds al veel aandacht aan de persoonsvorming van leerlingen door middel van het aanspreken van de gehele mens (hoofd, hart en handen). (<http://www.watisdevrijeschool.nl/Visie.html>)

In het eindadvies van ‘het platform Onderwijs2032’, gemaakt in opdracht van de staatssecretaris van Onderwijs, las ik dat het onderwijs zich vooral moet richten op persoonsvorming (naast de kennisontwikkeling en de maatschappelijke vorming). De Vrijeschool legt meer de nadruk op persoonsvorming dan op de andere twee thema’s, omdat de maatschappij er in de toekomst anders zal uitzien dan dat we nu kunnen bedenken. (Dialogo: F. Ebskamp #Vrijescholenonderwijs2032).

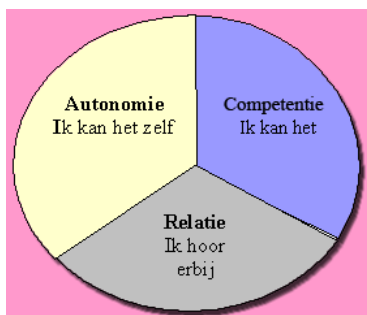
‘Het platform Onderwijs2032’ geeft aan dat, naast de ontwikkeling van de eigen talenten, ook bewegen en de creatieve ontwikkeling bijdragen aan de persoonsvorming. De school wordt gezien als een context die een bijdrage levert aan de persoonsvorming van de leerlingen (leerlingen komen erachter wie ze zijn, wat ze willen en wat ze kunnen). Het platform benadrukt het belang van de interactie met de omgeving als bijdrage aan de persoonsvorming.

*“Leerlingen reflecteren op wat ze van waarde vinden en hoe ze daar met andere gestalte aan kunnen geven”
(het platform Onderwijs2032, blz. 26).*

L. Stevens (2004) geeft aan dat de kwaliteit van de interactie het sleutelwoord is voor de ontwikkeling van de basisbehoeften binnen de context van de school. Deze basisbehoeften zijn: relatie (anderen waarden mij en willen met mij omgaan), autonomie (‘ik kan het zelf, hoewel niet altijd alleen’), competentie (‘ik geloof en heb plezier in mijn eigen kunnen’). Als er in voldoende mate is voldaan aan de basisbehoefte dan is er welbevinden, motivatie, inzet en zin in leren (L. Stevens, 2004).

*“Motivatie is als een vuur van binnenuit. Als iemand anders dat vuur onder jou probeert op te stoken, dan is de kans groot dat het maar kort zal branden.”
Stephen R. Covey.*

Vanuit de psychologie beschrijft Stevens dat er een samenhang is tussen autonomie, competentie en relatie (afb. 2). Deze drie basisbehoefte liggen ten grondslag om tot fundamentele ontwikkeling te komen. Dit is persoonsvorming tot op het bot!

Afb. 1

4.2.1 Ontwikkeling van autonomie

'De behoefte aan autonomie, verwijst naar de wens eigen beslissruimte te hebben, om zelf keuzes te kunnen maken en daarin niet te worden gedwongen. Het gaat hierbij wel om autonomie-in-verbondenheid, dus niet om individualisme of ongebondenheid'. (Geert Bors en Luc Stevens, 2010).

4.2.2 Ontwikkeling van competentie

'Het is onze stelling dat vertrouwen in en respect voor de capaciteiten van de leerling aan de basis liggen van motiverend onderwijs. De leerling is van zichzelf. De extrinsieke motivators zijn in staat onze krachtigste, maar ook onze kwetsbaarste drijfveer uit te doven: onze intrinsieke motivatie'. (Geert Bors en Luc Stevens, 2010)

4.2.3 Ontwikkeling van relatie

'Zonder relatie kunnen leerlingen zich niet gemotiveerd voelen en kan geen goede match gevonden worden tussen onderwijs en de leerling. Een leraar die zich niet verbonden weet met zijn leerlingen kan zich daarnaast niet ontwikkelen aan de hand van zijn leerlingen. De taak van de leraar begint dan ook met het creëren van verbondenheid' (Geert Bors en Luc Stevens, 2010).

4.3 Wat is bewegend leren?

De term bewegend leren vraagt om verheldering. Er wordt hier al snel gedacht aan de bijdrage van het bewegen aan de cognitieve ontwikkeling van de leerlingen. De relatie tussen bewegen en de prestaties op school zijn al vaak onderzocht en de resultaten zijn hier zeer positief (VU medisch centrum Amsterdam, Centrum voor Bewegingswetenschappen UMCG en RuG). Vrijescholen maken gebruik van bewegen als leer ondersteunend middel. In de bewegingsklas is bewegen geen lesonderdeel of alleen een leer ondersteunend middel, maar een vanzelfsprekendheid die mede door het flexibele materiaal de hele dag mogelijk is (C. Houtermans, Rapport 2015/2016).

“Bewegen is een doel die, naast het bevorderen van leerprestaties, volgens de leerkrachten ook vrijheid geeft om te kunnen ontdekken en ervaren, zodat je leert afstemmen op de omgeving en grenzen kunt beleven. Bewegen heeft dan een meer holistische benadering” (Rapport C. Houtermans blz 3)

Om te kijken hoe de drie basisbehoeftes van Stevens en Bors kunnen bijdragen aan de persoonsvorming in de bewegende klas is het belangrijk om duidelijk te maken wat de bewegende klas inhoudt. De bewegende klas kenmerkt zich vooral door het flexibele meubilair; banken, kussens en klaptafels (afbeelding 2). Het meubilair is handzaam en maakt het makkelijk om van de kring-, naar de rij-, of naar de groepsopstelling te veranderen. Er is veel ruimte om in de ochtend over een parcours¹ te lopen of om in de kring te bewegen. De leerlingen vullen de klas en niet het meubilair

(C. Houtermans, Rapport 2014/2015). De bewegende klas legt de nadruk op het werken vanuit de kring in plaats van op het frontaal lesgeven.

Binnen het bewegingsonderwijs wordt het boek van Martin Carle 'Lernen in Bewegung, das Bewegliche Klassenzimmer' als leidraad genomen. In 2014 is dit boek naar het Nederlands vertaald 'Klas in beweging'. In dit boek wordt beschreven dat bewegen naast de bijdrage aan de cognitieve ontwikkeling ook belangrijk is voor de sociale ontwikkeling en de ontwikkeling van de onderste vier zintuigen² (Carle, 2014). 'Bij kinderen die stilzitten worden alleen de zintuigen zoals kijken en luisteren aangesproken.' (Carle, 2014 blz. 8). De ontwikkeling van de onderste vier zintuigen geeft een basis voor het welbevinden. Ook leert de leerling om grenzen te beleven die hem of haar helpt bij de ontwikkeling van de persoonsvorming. De onderste zintuigen helpen de kinderen in hun sociaal-emotionele ontwikkeling en dragen bij aan het welbevinden (www.helendleren.nl). Vanuit de beweging tijdens het dagelijkse parcours, worden de leerlingen uitgedaagd om hun aandacht te richten en eigen grenzen te verleggen.

De bewegende klas onderscheidt zich van de reguliere vrijeschoolklas door drie aspecten die hieronder uitgewerkt worden. De flexibele inrichting van de klas, de dagelijks terugkomende kringopstelling en de rol van de leerkracht in de bewegende klas.

Afb.2

4.3.1 Flexibele klasinrichting

Uit diverse studies blijkt dat een flexibele klasinrichting helpt om de creativiteit van leerlingen te stimuleren (Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)). Door het gebruik van de flexibele meubels, in de bewegende klas, is het makkelijk om van opstelling te veranderen. Wanneer de leerlingen mogen meedenken over deze opstelling kunnen er creatieve ideeën ontstaan en kan er initiatief genomen worden. Voor de ontwikkeling van de autonomie is het belangrijk dat leerlingen het gevoel hebben de dingen zelf te kunnen

¹ Een circuit in de klas gemaakt van banken en evenwichtsbalken.

² Tast-, bewegings-, evenwichts- en levenszin.

doen, zelf kunnen beslissen, zelf keuzes maken (*Geert Bors en Luc Steven, 2010*). Het is waarschijnlijk dat, wanneer de leerlingen mogen meedenken over opstellingen binnen de klas en de vorming van het parcours, dit een positieve bijdrage zal leveren aan de persoonsvorming van de leerlingen.

4.3.2 *Kringopstelling*

De kring is een moment waarop de klas samenkomt met het oog op de uitwisseling van gedachten en ervaringen. De kring als ontmoetingsplaats is bij uitstek de plek waar het contact tussen leerlingen onderling en tussen leerlingen en leerkracht gerealiseerd wordt (W. Esch, 2011). In de basisbehoefte ‘relatie’ geeft L. Stevens (2010) aan dat de leerlingen het gevoel willen hebben erbij te horen en deel uit te maken van een gemeenschap. In de bewegende klas wordt de kring als opening en als afsluiting gehanteerd. De leerlingen leren om in de kring tijdens de gesprekken naar elkaar te luisteren en om hun gedachten te uiten. Iedereen wordt gezien, omdat iedereen op de eerst rij zit (interview A. de Leeuw). De kring biedt veel interactie en levert een bijdrage aan de opbouw van de sociale context in de klas, waar betrokkenheid en welbevinden de richtlijnen zijn (C. Houtermans, Rapport 2015/2016). De verwachting is dat de betrokkenheid en het welbevinden in de kring van de bewegende klas bijdraagt aan de persoonsvorming van de leerlingen.

4.3.3 *Rol van de leerkracht*

In de kringopstelling vindt er door de sociaal-emotionele interactie een grote wederkerigheid plaats tussen leerkracht en leerlingen (www.wij-leren.nl, L. Stevens). Deze wederkerigheid zorgt voor een gezamenlijk proces om met elkaar na te denken en oplossingen te verzinnen (Ons onderwijs2032; eindadvies). Leerkrachten zullen door het vrijer gebruik van de ruimte vaker ontmoetingen hebben met leerlingen in de bewegende klas. Tijdens deze momenten kan de leerkracht de leerlingen ruimte geven om zelf oplossingen te bedenken, initiatieven te nemen en een eigen mening te geven. De leerlingen krijgen het gevoel ‘ik kan het’ en ontwikkelen hiermee hun competenties (*Geert Bors en Luc Steven, 2010*).

Het lesgeven vanuit de kring in de bewegende klas vraagt van de leerkracht een andere houding dan bij frontaal lesgeven. Van de leerkracht wordt verwacht om innerlijk mee te bewegen en intuïtief te handelen vanuit verbondenheid. De verwachting is dat de rol die de leerkracht heeft met zijn leerlingen in de bewegende klas, bijdraagt aan de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerlingen.

5 Onderzoeksmethode

5.1 Inleiding

De onderzoeksvraag die ik geformuleerd heb voor mijn onderzoek, is ontstaan tijdens mijn afsluitende stageperiode. Het is een koppeling van wat ik heb waargenomen in de praktijk en actuele onderwijsgedachten. Om een antwoord op mijn vraag te vinden gebruik ik een verklarende onderzoeksmethode. Bij deze onderzoeksmethode is het mogelijk om vragen zoals “hoe” en “waarom” beantwoord te krijgen.

In de praktijk ga ik kwalitatief onderzoek doen door middel van observaties en interviews.

Om mijn hoofdvraag te beantwoorden kies ik drie aspecten in mijn deelvragen die specifiek zijn voor de bewegende klas: *de flexibele klassenrichting, de kring en de rol van de leerkracht*.

‘Hoe maak je de theorie meetbaar in de praktijk?’ Ik probeer mijn waarnemingen zo meetbaar mogelijk te maken door mijn deelvragen op te splitsen in heldere hypothesen.

5.2 Hoofdvraag en deelvragen

Hoofdvraag:

‘Wat draagt de bewegende klas bij aan de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?’

Deelvragen:

1. *Welke invloeden heeft de flexibele klasrichting op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?*
2. *Wat is de werking van de kring op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?*
3. *Wat is de rol van de leerkracht op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?*

5.3 Meetinstrumenten en procedure

5.3.1 Meetinstrument.

Om antwoord te vinden op mijn onderzoeksvraag, zal ik twee aparte interviews afnemen; eerst bij Annemiek de Leeuw (leerkracht bewegend leren klas 2, initiatiefnemer Pilot bewegend leren Den Haag) en als tweede bij Christel Houtermans (leerkracht bewegend leren klas 3, coördinator bewegend leren Den Haag). Ik kies twee professionals voor mijn interviews, omdat zij beide zeer betrokken zijn bij het bewegend leren, zowel vanuit de praktijk als vanuit de verdieping in het bewegend leren.

Door middel van observaties probeer ik antwoord te vinden op mijn vragen. De observaties neem ik zelf af om gericht te kijken naar de interacties van de leerlingen tijdens het parcours en in de kring.

5.3.2 Onderzoeksgroep

De observaties verricht ik bij de leerlingen van klas 3A op De Vrije School Den Haag. Deze klas bestaat uit 27 leerlingen in de leeftijd van acht tot negen jaar. Jongens en meisjes zijn bijna gelijk verdeeld (1 jongen meer).

5.3.3 Procedure

Interviews:

Tijdens de interviews richt ik mij op de deelvragen: de flexibele klasseninrichting, de kring en de rol van de leerkracht ten aanzien van de persoonsvorming van leerlingen in de bewegende klas.

In het interview met Annemiek heb ik gebruik gemaakt van een vraag- en antwoordmodel. De vragen zijn gericht op de term bewegend leren in het algemeen. Het is een open gesprek waarin de leerkracht zijn bevindingen en gedachten over het bewegend leren kan beschrijven. In dit interview schrijf ik de vragen en antwoorden direct op. Delen van dit gesprek gebruik ik als verwijzing in het theoretisch gedeelte. Bij het interview met Christel maak ik gebruik van een gespreksvorm, waarin de vragen voornamelijk gericht zijn op de drie deelvragen van mijn onderzoek. Ik neem dit gesprek op en gebruik de uitkomsten van dit gesprek bij de eindresultaten.

Ik heb beide leerkrachten de uitwerking van het interview laten lezen en de aanpassingen heb ik toegevoegd.

Observaties:

In de ochtenden observeer ik drie weken lang tijdens het parcours en in de kring. Op deze manier wil ik antwoorden vinden op mijn deelvragen. Elke week richt ik mij op een andere deelvraag. Bij elke deelvraag heb ik hypothesen geformuleerd. De observaties vinden dagelijks op hetzelfde tijdstip plaats. Tijdens de observatie schrijf ik korte steekwoorden op. Deze steekwoorden werk ik aan het eind van de dag uit op de computer.

Week 8: Tijdens het parcours van 8.30-8.45, tijdens de kring van 8.50-9.20.

Welke invloeden heeft de flexibele klasinrichting op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

Bij deze vraag richt ik mij tijdens mijn observaties op de volgende hypothesen.

Tijdens het parcours in de ochtend

- Beweging motiveert leerlingen om in het leerproces te stappen.
- Er is samenwerking tijdens de ombouwmomenten.
- Er zijn succesmomenten tijdens het lopen van het parcours.
- De leerlingen gebruiken eigen voorkennis of ervaringen om problemen op te lossen.

Tijdens de kring

- De leerlingen worden uitgedaagd om mee te denken over de klasinrichting

Week 9: Tijdens de kring van 8.50-9.20.

Wat is de werking van de kring op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

Bij deze vraag richt ik mij tijdens mijn observaties op de volgende hypothesen.

Tijdens de kring

- De leerlingen tonen dat ze betrokken zijn tijdens de activiteiten in de kring.
- De leerlingen kunnen naar elkaar luisteren in de kring.
- De leerlingen voelen zich vrij om zich te uiten in de kring.
- Er vinden spiegeling/leermomenten plaats tijdens het kringgesprek.

Week 10: Tijdens het parcours van 8.30-8.45 en tijdens de kring van 8.50-9.20.

Wat is de rol van de leerkracht op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

Bij deze vraag richt ik mij tijdens mijn observaties op de volgende hypothesen.

Tijdens het parcours en in de kring.

- Er is voldoende wederkerigheid tussen leerkracht en leerlingen.
- De leerkracht geeft vertrouwen aan zijn leerling.
- De leerkracht stimuleert het initiatief van de leerling.

- De leerkracht bespreekt met de leerlingen wat ze allemaal al wél kunnen.

6 Resultaten

6.1 Interview

Christel Houtermans zegt:

Het mooiste vind ik vooral het begin van de dag. De leerlingen komen namelijk vanuit allerlei verschillende gezinnen met diverse pedagogische achtergronden. Vervolgens komen ze op school bij elkaar. Voor mij is het natuurlijker wanneer de leerlingen elkaar pratend en bewegend ontmoeten, in plaats van de klas in te komen, te gaan zitten en te gaan lezen. Tijdens het parcours vinden er echte ontmoetingen plaats. Daarnaast komen ze vanuit de maatschappij, met toeters en bellen en auto's en fietsen, bij ons in Den Haag en dan moeten ze over een evenwichtsbalk lopen. Dat focust meteen. Het helpt de leerlingen om de onderste zintuigen (bewegingszin, levenszin, evenwichtszin en tastzin) te ontwikkelen. Het helpt de leerlingen om bij zichzelf te komen. Met andere woorden: om in hun eigen vel te komen. Wanneer de leerlingen over de balk lopen moeten ze zich erg focussen, omdat ze er anders van afvallen. Naast dat je met elkaar bezig bent "zak" je in je eigen lichaam.

De leerlingen hebben ook in de derde klas nog veel fantasiekracht. De bewegende klas biedt handvatten voor de leerlingen om dit fantasiespel nog te laten plaatsvinden. Met de banken en de kleden kunnen nog hele arena's en vliegtuigen gebouwd worden. Dit is fantastisch voor het sociale aspect. Er kan geknutseld worden in de ene hoek en in de andere hoek spelen leerlingen in een dierentuin. Het speelse vanuit de kleuterklas kan zelfs in de derde klas nog plaatsvinden. In het beeldende draagt het meubilair bij aan de creatieve ontwikkeling van de leerling. Een tafel is vast en onpraktisch, terwijl de banken klein en handig zijn. Je kunt er aan schrijven, mee bouwen, over lopen en op zitten.

Wanneer je dan toch wilt dat de leerlingen in de rijopstelling gaan, heb je als leerkracht heel veel overzicht omdat de leerlingen lager zitten. Wanneer de leerlingen op een stoel zitten zie je dat bijna iedereen erop gaat wippen. Ook is het moeilijker om met de laatste rij nog contact te hebben. Bij een bank is dit niet het geval.

Ik kwam vanuit de vlinderklas (oudste kleuters) in de eerste klas. De doorgaande lijn was voor mij heel erg belangrijk. De leerlingen konden namelijk, zoals ze gewend waren vanuit de kleuterklas, in de kring werken toen ze naar de eerste klas gingen. Doordat de overgang natuurlijk was vond ik dat de leerlingen meer zelfstandig waren. Dit kwam vooral door de kring, omdat je anders stuurt vanuit de kring dan wanneer je voor de klas staat. De kring wekt gezamenlijke verantwoordelijkheid op. Wanneer je als leerkracht in de kring zit merk ik dat het anders is dan wanneer ik voor een klas sta. De autoriteit komt namelijk van een andere laag. Ik beleef de autoriteit veel meer vanuit een natuurlijkere vorm. Het spreekt veel meer mijn "zijn" aan en dat brengt rust in de groep. Ik sta wezenlijk meer bloot in de kring, dan als ik voor de klas sta. Voor de klas kan ik mijn trukendoos om de leerlingen stil te krijgen meer gebruiken. In de bewegingsklas maak ik meer gebruik van de mens die ik ben.

Wanneer de kinderen in de kring zitten begint het sociale aspect van praatjes maken en naar elkaar luisteren. Dit vraagt in het begin veel van de leerkracht, want iedereen reageert op elkaar. Maar na een paar maanden leren de leerlingen om naar elkaar te luisteren, dit brengt een mooie verbondenheid met zich mee. De leerlingen bespreken wat ze hebben gedaan en wat ze gaan doen. Dit is een absolute meerwaarde. Wanneer je als leerkracht kunt meebewegen kan er echt iets ontstaan. Wanneer de leerlingen met een goed idee komen moet je dit ook kunnen invoeren. Je krijgt als leerkracht veel meer inspiratie van de leerlingen. Dit komt door de ruimte die je hebt en doordat je veel meer met de leerlingen bezig bent in plaats van het doceren van jouw les. Je moet inspelen op dat wat je waarneemt in de groep. De leerkracht moet dus, net als in de kleuterklas, veel meer deel zijn van het geheel en dat vraagt lef van de leerkracht. Je blijft natuurlijk de stuurman op het schip, maar meer afhankelijk van je bemanning dan als je voor de klas staat. Iedereen heeft zijn taak op het schip.

Ook merk ik een bepaald respect in de kring. Wanneer iemand boos is, luisteren de andere leerlingen hiernaar. Alle ogen zijn namelijk op de spreker gericht. Hierdoor is er een betere betrokkenheid dan wanneer je frontaal zit en niemand je aan kan aankijken. De leerlingen voelen zich om deze reden ook gehoord wanneer ze iets zeggen.

Ook vindt er spiegeling plaats in de kring. Doordat de kinderen reflecteren op hun gedrag ervaren ze grenzen. Hierdoor ontstaat er een bewustzijn van ‘wie ben ik en wie ben jij?’ Dit zorgt voor eigenheid bij de leerlingen.

6.2 Observaties in klas 3

6.2.1 Observaties week 8

Iedere ochtend beginnen de leerlingen in de klas met het parcours. Deze parcoursen zijn elke dag anders en worden iedere middag door drie leerlingen in ongeveer tien minuten opgebouwd. De leerlingen staan 's ochtends te popelen om over het parcours te mogen lopen. Binnen de klas is er de regel dat wanneer je twee keer over het parcours bent gelopen, je je boek pakt en gaat lezen. Ik neem waar dat dit iedere ochtend geen enkel probleem is. Wanneer iedereen klaar is beginnen de leerlingen zelf al met het opruimen van het parcours en binnen twee minuten staan alle banken in de kring. Bij dit opruimen verdelen de leerlingen onderling de taken. Ook heb ik een tijd geen parcours gedaan in de klas. Mij valt op dat het de leerlingen niet lukt om uit zichzelf te beginnen met lezen. Wanneer de kinderen niet over het parcours lopen moet ik meer mijn best doen om ze aan het lezen te krijgen.

Veel leerlingen zitten aan een tweepersoons klaptafel. Deze tafels zijn vrij zwaar voor de leerlingen, dus moeten ze deze samen tillen. Ook de banken dienen samen getild te worden. Ik heb gezien dat er tijdens de ombouwmomenten sociale regels ontstaan. De regels hebben de leerlingen met elkaar gemaakt nadat het al een paar keer fout gegaan was. Zo is het bijvoorbeeld niet handig wanneer de voorste leerlingen als eerste hun banken en tafels neerzetten aangezien de andere leerlingen er dan niet meer langs kunnen. De leerlingen hebben bedacht dat het makkelijker is wanneer de achterste leerlingen als eerste hun banken en tafel neerzetten en op deze manier naar voren werken.

Daarnaast heb ik gezien dat de leerlingen, tijdens het opbouwen van het parcours, soms vrij hoog willen bouwen. Zo zag ik 's middags dat de leerlingen de evenwichtsbalk boven op drie banken neerzetten. Terwijl ze daarmee bezig zijn zegt één van de leerlingen: "We moeten hem niet zo hoog bouwen, want D. vindt dat te eng". Later kreeg ik te horen dat D. er een aantal maanden geleden vanaf was gevallen toen de evenwichtsbalk zo hoog stond. De leerlingen hielden rekening met de kwaliteiten van hun klasgenoten en ze leerden van hun fouten.

Wanneer de opstelling verandert van kring naar bijvoorbeeld de rijopstelling, weet iedereen direct wat hij of zij moet doen. Het plannen wat de leerlingen dan doen gaat op eenvoudige wijze. Tijdens dit ombouwen wordt er veel samengewerkt. Aan het eind van iedere dag zijn er een aantal leerlingen die het parcours opbouwen. De leerlingen bedenken zelf hoe ze het parcours willen hebben en hoe ze dat willen gaan doen. Zo wordt iedere dag de evenwichtsbalk op twee of drie banken neergezet. Om dit goed te laten verlopen zijn er leerlingen die de balk optillen en leerlingen die ervoor zorgen dat de griplapjes op de juiste plekken liggen. Doordat de leerlingen dit met elkaar doen, kunnen ze meer bereiken. Juist hierdoor wordt de samenwerking aangemoedigd.

Wanneer de leerlingen het parcours dan af hebben, mag de klas er de volgende ochtend overheen lopen. Voor veel leerlingen is dit erg leuk, sommige vinden het soms ook nog spannend. Om voor extra uitdaging te zorgen moeten de leerlingen bijvoorbeeld met een zandzakje op het hoofd over de evenwichtsbalk lopen, of in het midden knielen. Wanneer het de leerlingen lukt, zie je de blijdschap op hun gezichten en ze vragen aan elkaar of het de ander ook is gelukt. Een mooi voorbeeld van zo'n succesmoment vindt plaats nadat het een meisje de eerste keer niet lukt om op de evenwichtsbalk door een hoepel te kruipen. Ze heeft er

direct al veel moeite mee en ze ziet geen oplossing om dit obstakel te overbruggen. Wanneer ik tegen haar zeg dat het de tweede keer vast wel zal lukken gelooft ze het eigenlijk niet. Vanuit mijn ooghoeken zie ik dat ze ook niet van plan is om het een tweede keer te proberen. Ze heeft namelijk al haar boek gepakt en ze zit in een hoekje te lezen. Ik roep haar bij me en zeg dat ze het nog een keer mag proberen. Na enige aarzeling besluit ze om het toch te doen. Deze keer lukt het haar wel en ik zie haar gezicht direct opklaren. Ze pakt haar boek en gaat naast haar vriendinnen zitten en vraagt of zij het hebben gezien. Dit soort succesmomenten zorgen voor extra zelfvertrouwen bij de leerlingen. Wanneer het de leerlingen in één keer lukt hebben ze er de volgende keren geen problemen meer mee.

Wanneer de leerlingen over de evenwichtsbalk lopen kan ik zien of de leerlingen hier stappen in maken. Soms vraag ik aan een leerling om bijvoorbeeld aan de klas te laten zien hoe hij of zij over de evenwichtsbalk gaat en dan halverwege met de handen de balk aantikt. Hierdoor kunnen de leerlingen zich aan elkaar spiegelen en ontstaat er een nieuwe uitdaging. Ook beleven de leerlingen succesmomenten wanneer ze een bepaalde opdracht kunnen. Doordat iedereen meekijkt willen de leerlingen zich aan elkaar bewijzen en leggen ze de lat voor zichzelf hoger.

Doordat de meubels zo gemakkelijk worden verplaatst kunnen deze activiteiten sneller plaatsvinden en gaat er ook minder tijd verloren.

Tijdens de momenten waarbij de opstelling van de klas verandert, vraag ik vaak aan de leerlingen welke klassenopstelling ze het beste bij de activiteit vinden passen. 's Ochtends vraag ik aan de leerlingen welke activiteiten zij het beste vinden passen bij het boekbinden. Met elkaar bedenken ze een opstelling waarbij voorin de klas tafels komen te staan waar alle materialen op liggen. De leerlingen gaan zelf aan eilanden van twee tafels werken, omdat ze dan kunnen delen met de kwastjes. Doordat ze samenwerken ontstaat er veel interactie.

6.2.2 *Observaties week 9*

Tijdens het kringgesprek valt mij op dat de blikken van de leerlingen gericht zijn op de spreker en wanneer de leerlingen aan het woord zijn dat het dan ook echt over het onderwerp gaat. Zo vindt er een kringgesprek plaats dat gaat over het vrijespel tijdens de dinsdagmiddag. Op één of andere manier lukt het de leerlingen niet om dit uur zonder problemen te laten verlopen. Ik besluit om met de leerlingen een kringgesprek aan te gaan. De hele klas is betrokken bij dit gesprek en iedereen heeft iets te vertellen. Wanneer iemand aan het woord is kunnen de andere leerlingen goed naar deze leerling luisteren en hier de juiste vragen over stellen.

Tijdens het kringgesprek over het probleem van de dinsdag middag is er een leerling die telkens met allerlei oplossingen komt. Zo wil hij de klas opgedeeld hebben en hij wil dat er bij ieder groepje een baas wordt aangesteld. Terwijl deze leerling aan het woord is luistert de hele klas aandachtig mee. Ik vraag de leerlingen of dit de juiste oplossing is. Niemand is het hier mee eens. Ondanks dat de leerlingen het niet eens zijn met dit idee blijven ze toch allemaal rustig luisteren. Uiteindelijk blijkt dat juist deze leerling voor alle ophef zorgt, omdat hij over iedereen de baas wil spelen. Wanneer iemand iets doet wat hij niet wil dan wordt hij boos. Wanneer dit ter sprake komt vraag ik deze leerling of hij dit herkent. Nadat hij even stil is zegt hij: 'Ja, maar wat moet ik dan doen als ze niet doen wat ik zeg?'. Vervolgens gaat het gesprek over hoe om te gaan met commentaar. Een aantal kinderen vertelt hoe zij hiermee omgaan. Uiteindelijk komt deze leerling zelf met het idee om aan de andere leerlingen te vragen wat zij dan willen tijdens het spelen en als dat niet overeenkomt om dan even ergens anders te gaan spelen.

De leerlingen hebben vanaf de eerste klas geoefend om naar elkaar te luisteren. Nog steeds zijn er momenten waarop ik ze moet herinneren aan de gespreksregels die we in de kring toepassen. In de ochtend tijdens het gesprek vertelt een leerling dat zijn kat gestorven is. Iedereen is stil en ik zie dat zij meeleven. Langzaam beginnen de leerlingen vragen te stellen en de leerling geeft antwoord op deze vragen. De leerlingen vragen aan hem: 'Hoe is het gebeurd en hoe oud is de kat geworden?' De leerling antwoordt hier

zacht en bedroeft op. De leerlingen luisteren naar elkaar en ze leven duidelijk met de leerling mee.

Een ander moment komen de leerlingen vanuit de pauze naar binnen stormen. De klas vult zich direct met veel heisa. Ik merk dat de leerlingen niet naar elkaar luisteren. De leerlingen roepen allemaal door elkaar heen dat het niet eerlijk is en dat de ander begon enz.

Tijdens het kringgesprek durven de leerlingen zich te uiten. Zo is er een leerling in de klas die heel erg zacht praat. Ondanks dat zij het dus moeilijk vindt om zich verstaanbaar te maken, laat ze weten dat ze het niet eerlijk vindt dat de hele klas de dupe is van het schreeuwen van een aantal leerlingen. Afgezien van het feit dat zij niets met het probleem te maken heeft brengt ze een goed punt in, namelijk dat de klas het met elkaar doet. Doordat zij dit zegt beseffen de ouders dat ze de andere leerlingen duperen met hun gedrag. Dit zorgt voor een ommekeer in het gesprek.

6.2.3 Observaties week 10

Het is belangrijk dat ik zelf goed weet wat ik wil, zodat ik me enthousiast verbind met de les die ik ga geven. De leerlingen hebben het door als ik niet betrokken ben, met als gevolg dat ze gaan hangen.

Tijdens de periodeochtend geef ik de leerlingen een opdracht waarbij ze in groepjes gaan werken om te oefenen met hun toneelstuk. Ik heb het de dag daarvoor erg druk gehad en ik ervaar een vorm van stress vandaag. Doordat het niet lukt om mij in het moment te verplaatsen merk ik aan de leerlingen dat zij druk worden en dat er ruzies ontstaan binnen de groepjes. Tijdens de evaluatie ontdek ik dat het probleem vooral bij mij ligt doordat ik de dag hectisch ben begonnen. De volgende dag neem ik mij voor om al die stress los te laten. Het toneelspelen moet namelijk weer leuk worden. Ik besluit om met de leerlingen toneel- en spraakoefeningen te doen in de vorm van een spel. Tijdens deze oefeningen komen de leerlingen met allemaal ideeën om zichzelf en elkaar uit te dagen. Daarna vraag ik de leerlingen, voordat ze in groepjes gaan oefenen, wat we kunnen veranderen om ervoor te zorgen dat dit werken in groepjes beter gaat. Een aantal leerlingen komt met het idee om binnen de groepjes iemand aan te stellen die het overzicht kan bewaren. Ik ben hiermee akkoord gegaan en tot mijn grote vreugd zijn alle leerlingen met veel plezier aan het toneelspelen.

's Ochtends ben ik tot 09:15 uur met de leerlingen in de kringopstelling en daarna is het, tijdens de rekenperiode, tijd om van klassenopstelling te veranderen. Dit moment vraag ik aan de leerlingen wat zij een goede klassenopstelling vinden voor de rekenles. Vaak kiezen de leerlingen de opstelling die ik voor ogen had en een enkele keer kiezen zij iets anders. Vandaag ga ik mee in de gedachte van de leerlingen en ik laat ze in groepjes werken, terwijl ik zelf had bedacht om in tweetallen te werken in de rijopstelling. Ik zie dat de leerlingen enthousiast worden, omdat ik mee ga in hun idee en dit vertel ik hen in de terugblik.

Door de leerling telkens weer te betrekken in het meedenken over klassenopstellingen en andere problemen, merk ik dat dit steeds vanzelfsprekender wordt.

Tijdens de afsluiting evalueer ik met de leerlingen hoe de dag is verlopen. Ik vertel ze dat ze zeer goed hebben geoefend met de bal-a-vis-x³ (Balance Auditory Vision eXercises) en als ik zo naar beneden ga dat alle docenten dat even krijgen te horen. Ik zie dat de leerlingen dit erg fijn vinden om te horen. De volgende dag komen er twee leerlingen aan mijn bureau en zij vragen of ik het weer in de lerarenkamer ga benoemen als het vandaag weer zo goed gaat.

³ Balance Auditory Vision eXercises, Ritmische oefeningen met zandzakjes en balletjes, waarbij een totale coördinatie van het lichaam is verijdsd.

7 Analyse

1. Welke invloeden heeft de flexibele klasinrichting op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

Beweging motiveert leerlingen om in het leerproces te stappen.

In mijn waarnemingen heb ik vast kunnen stellen dat leerlingen meer gemotiveerd worden om te leren als ze in de ochtend eerst over het parcours lopen. De leerlingen stralen als ze mogen bewegen. Tijdens het parcours dagen de leerlingen zichzelf uit om nieuwe bewegingsoefeningen te leren. In de beschrijving over de autonomie (L. Stevens, 2004) staat dat het belangrijk is dat leerlingen het gevoel hebben de dingen zélf te kunnen doen. Het parcours kunnen ze zelfstandig oefenen. De leerlingen stimuleren zichzelf en elkaar om complexe bewegingen te oefenen. Door het aanspreken van de basisbehoefte autonomie tijdens het parcours worden de leerlingen gemotiveerd zich te richten op de aangeboden leerstof.

Er is samenwerking tijdens de ombouwmomenten.

Het platform 2032 benadrukt het belang van de interactie met de omgeving als bijdrage aan de persoonsvorming. Er is veel interactie en overleg tijdens de ombouw momenten in de bewegende klas. Het is mooi om te zien hoe leerlingen elkaar daarin helpen en ondersteunen. De klas verandert steeds van vorm. Ze maken afspraken hoe het ombouwen snel en praktisch kan verlopen. Er zijn in de bewegende klas veel samenwerkingsmomenten, waardoor interacties ontstaan tussen de kinderen. De samenwerking geeft het gevoel aan de leerlingen erbij te horen. Leerlingen willen het gevoel hebben erbij te horen, deel uit te maken van een gemeenschap (L. Stevens, 2004).

Er zijn succesmomenten tijdens het lopen van het parcours.

Succesmomenten zijn een goede basis voor het ontwikkelen van een gevoel van competentie zegt L. Stevens (2004). Bij het overwinnen van motorische vaardigheden tijdens het parcours zijn er succesmomenten. Deze komen vaak voor in de bewegende klas, daar er dagelijks geoefend wordt tijdens het lopen van het parcours. Succesmomenten laten de leerlingen stralen en geven hen het gevoel iets zelfstandig overwonnen te hebben. 'Ik geloof en heb plezier in mijn eigen kunnen', L Stevens (2004).

De leerlingen gebruiken eigen voorkennis of ervaringen om problemen op te lossen.

In de bewegende klas wordt dagelijks met veel plezier een parcours gebouwd door de leerlingen. Ze leren van hun fouten wanneer ze bijvoorbeeld te hoog hebben gebouwd. Ook technisch moet de constructie goed gebouwd worden. Kinderen tekenen plattegronden voor een parcours. Deze bouwen ze in de praktijk en leren wat wel en niet mogelijk is. Deze kennis gebruiken ze de volgende keer weer bij het oplossen van problemen. L. Stevens (2004) zegt dat leerlingen hun competentie ontwikkelen als ze ervaren en kunnen laten zien wat zij kunnen en als ze zichzelf als effectief ervaren. De leerlingen gebruiken ervaringen die ze hebben opgedaan en vinden zelfstandig, door het uit te voeren in de praktijk, oplossingen. Deze oplossingen kunnen ze de volgende dag tijdens het parcours weer toepassen, dat geeft een effectief gevoel.

De leerlingen worden uitgedaagd om mee te denken over de klasinrichting.

Een flexibele klasinrichting helpt om de creativiteit van leerlingen te stimuleren (Het Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO)). Dagelijks stemt de leerkracht af met de kinderen over de vorm van de klas opstelling. De leerlingen bedenken verschillende mogelijkheden om het parcours vorm te geven. De leerlingen zijn betrokken en komen tot de meest creatieve ideeën om vorm te geven aan hun klaslokaal.

2. Wat is de werking van de kring op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

De leerlingen tonen dat ze betrokken zijn tijdens de activiteiten in de kring.

De betrokkenheid bij activiteiten die in het midden van de kring plaatsvinden is groot. De kring als schoolbord wordt als zeer positief ervaren (C. Houtermans 2015/2016). Wanneer de banken in de kringopstelling staan heb ik gezien dat de blik van de kinderen gericht is op dat wat zich in het midden van de klas afspeelt. Bij een kringgesprek is waargenomen dat kinderen naar elkaar luisteren, waardoor eenieder zich kan uiten en gedachten kan delen. In het interview met A. de Leeuw geeft zij aan dat er een grote mate van betrokkenheid en welbevinden in de kring plaats vindt, omdat alle kinderen op de eerste rij zitten. Het betrokken zijn met elkaar en hierdoor het gevoel te hebben om erbij te horen is belangrijk voor de ontwikkeling van de basisbehoefte relatie (L. Stevens, 2004).

De leerlingen kunnen naar elkaar luisteren in de kring.

Tijdens het kringgesprek heb ik waargenomen dat de kinderen altijd naar elkaar luisteren. Dit laten de kinderen blijken doordat ze het ergens wel, of juist niet mee eens zijn. A. de Leeuw geeft aan dat de kring juist dit proces stimuleert. Door niet meteen op de voorgrond te treden maar door te luisteren naar elkaar wordt er aan een veilige leeromgeving gewerkt (L. Stevens, 2004). Een veilige leeromgeving is een voorwaarde voor de ontwikkeling van de drie basisbehoeften die Stevens beschrijft.

De leerlingen voelen zich vrij om zich te uiten in de kring.

L. Stevens (2004) geeft aan als kinderen zich vrij kunnen uiten in de klas dit bijdraagt aan de basisbehoefte relatie. Tijdens het kringgesprek heb ik waargenomen dat de kinderen zich vrij voelen om zich te uiten wanneer ze het ergens wel, of juist niet mee eens zijn. Ze laten tijdens een kringgesprek zien dat ze rekening houden met elkaar. Ze voelen zich ook veilig, omdat ze weten dat ik er voor ze ben. Kinderen en volwassenen voelen zich gezamenlijk verantwoordelijk voor een goede sfeer en als het lastig is, kan de leerling rekenen op de steun van zijn leraar (L. Stevens, 2004).

Er vinden spiegeling/leermomenten plaats tijdens het kringgesprek.

Naast de basisbehoefte relatie wordt er in de kring ook gewerkt aan de autonomie. Doordat de leerlingen regelmatig in gesprek zijn met elkaar vinden er momenten van reflectie plaats. Wanneer de leerlingen zich aan elkaar spiegelen werken zij aan de autonomie (L. Stevens, 2004). Tijdens het kringgesprek nam ik waar dat de kinderen reflecteren op hun handelen. C. Houtermans geeft aan dat de leerlingen een bewustzijn van hun eigenheid creëren wanneer ze zich aan elkaar spiegelen in de kring.

3. Wat is de rol van de leerkracht op de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

Er is voldoende wederkerigheid tussen leerkracht en leerlingen.

In de bewegende klas zijn er tijdens de ombouwmomenten veel vrije momenten waarop de leerling met de leerkracht kan uitwisselen. Deze uitwisseling geeft mij als leerkracht de mogelijkheid om ideeën over de opstelling te bespreken in de kring. De individuele inbreng van de leerling aan mij als leerkracht zorgt voor een wederkerigheid, zodat de leerlingen kunnen nadenken over een voorstel en samen oplossingen kunnen verzinnen (Ons onderwijs2032; eindadvies). Door de ontmoetingen die de docent tijdens de ombouwmomenten heeft vindt er wederkerigheid plaats. Tijdens deze ontmoetingen kan de leerkracht werken aan verbondenheid met de leerling, wat zorgt voor een ontwikkeling in de relatie van de leerling (L. Stevens, 2004).

De leerkracht stimuleert het initiatief van de leerling.

In de bewegende klas moet de leerkracht innerlijk meebewegen en veel meer vanuit het gevoel lesgeven (C. Houtermans). Tijdens het oefenen van het toneelstuk liep ik op een gegeven moment vast. Door mijzelf open te stellen voor input vanuit de klas kwamen de leerlingen met een idee, waardoor de les beter verliep. Daarnaast moet de leerkracht het vertrouwen ontlenen aan het besef dat iedere leerling uiteindelijk iets wil kunnen en ergens goed in wil zijn (H. Wassink, 2011). Zo leg ik vaak de nadruk op dat wat er goed gaat tijdens de lessen. Dit heeft als resultaat dat de leerlingen enthousiast worden en zich vervolgens ook inzetten om aan de slag te gaan.

De leerkracht geeft vertrouwen aan zijn leerling.

Als leerkrachten zich richten op het aangaan van verbinding met hun leerlingen, zullen ze een sfeer van vertrouwen weten op wekken, die de leerlingen helpt op te staan om iets nieuws te leren (H. Wassink, 2011). Tijdens de kringgesprekken ben ik met de leerlingen gaan zitten om ook echt tot de kern van een probleem te komen. Hierbij heb ik de leerlingen begeleid zodat er verbondenheid kan plaatsvinden.

De leerkracht bespreekt met de leerlingen wat ze allemaal al wél kunnen.

Door de leerlingen te zien en hun ontwikkeling te benoemen werkt de docent aan de basisbehoefte competentie (L. Stevens, 2004). Ik heb waargenomen dat toen ik de leerlingen complimenteerde, zij enthousiast werden om te werken. Wanneer ze iets konden, vertelden ze dit ook direct aan hun maatjes. Door aan te geven wat de leerlingen allemaal kunnen verbindt de leerkracht zich met de leerlingen. Deze verbondenheid zorgt voor een ontwikkeling binnen de autonomie van de leerlingen (L. Stevens 2004).

8 Conclusie

Om tot een conclusie op mijn hoofdvraag te komen zal ik hetgeen ik in de theorie en in de praktijk onderzocht heb samenbrengen. Hieronder staan de resultaten van de deelvragen uitgewerkt.

Hoofdvraag:

Wat draagt de bewegende klas bij aan de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling?

Dat de bewegende klas bijdraagt aan de persoonsvorming van de leerlingen is bewezen. Dit kan geconcludeerd worden doordat het bewegend onderwijs met de flexibele klasinrichting, de kring en de rol van de leerkracht positief bijdraagt aan de drie basisbehoeften: autonomie, competentie en relatie van de leerlingen.

In de resultaten is naar voren gekomen dat de flexibele klasseninrichting een positieve werking heeft op persoonsvorming van de leerlingen. Als er in voldoende mate is voldaan aan de basisbehoefte dan is er welbevinden, motivatie, inzet en zin in leren (L. Stevens, 2004). Er is veel ruimte voor de ontwikkeling van de basisbehoeften. Het flexibele klaslokaal biedt ruimte voor diverse opstellingen waarbinnen de leerlingen zich kunnen ontwikkelen en uitdagen. De leerlingen zijn steeds in beweging met elkaar en individueel. De leerlingen beleven veel plezier in het bewegen en het met elkaar vormgeven van de klas, waardoor ze gemotiveerd worden om te leren. De leerlingen mogen meedenken over opstellingen binnen de klas en de vorming van het parcours, dit zorgt voor een positieve bijdrage aan de persoonsvorming van de leerlingen.

Ook blijkt uit de resultaten dat de werking van de kring positief bijdraagt aan de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerlingen. De leerlingen spiegelen zich aan elkaar en leren daardoor ook kritisch te denken over zichzelf en elkaar. Dit spiegelen en kritisch denken werkt aan de ontwikkeling van de autonomie en de competentie van de leerlingen (L. Stevens, 2004). De kringgesprekken laten zien dat leerlingen leren naar elkaar te luisteren, eenieder doet ertoe. Ook tijdens het lopen van het parcours is duidelijk geworden dat leerlingen rekening met elkaar houden. Het welbevinden is belangrijk voor de ontwikkeling van de basisbehoefte relatie, ik ben deel van dit geheel (L. Stevens, 2004). De betrokkenheid en het welbevinden in de kring van de bewegende klas zorgt voor een sterke positieve bijdrage aan de persoonsvorming van de leerlingen

Er is duidelijk geworden in de resultaten dat de rol van de leerkracht een positieve werking heeft op de leerlingen in de bewegende klas. De relatie die de leerkracht met de leerlingen aangaat is van groot belang in de ontwikkeling van de persoonsvorming van de leerling (L. Stevens, 2004). De aandacht voor verbondenheid moet dan wel echt zijn (H. Wassink, 2011). In de bewegende klas is er veel ruimte voor interactie tussen leerkracht en leerling. Het is duidelijk zichtbaar dat het onderwijs wordt vormgegeven door leerkracht en leerlingen samen. Dit maakt dat iedereen zich betrokken voelt. Als leerkracht sta je open voor inbreng vanuit de klas. In de bewegende klas geeft de leerkracht vertrouwen aan de leerlingen, zodat ze initiatief kunnen nemen en hun competenties zichtbaar kunnen maken. Geconcludeerd kan worden dat de rol van de leerkracht bijdraagt aan de persoonsvorming van de leerlingen.

9 Discussie

Doordat mijn observaties maar in één klas hebben plaatsgevonden is er nog ruimte voor een vervolgonderzoek. Dit onderzoek kan op grotere schaal plaatsvinden zodat het onderzoek breed gedragen kan worden binnen de Vrijescholen in Nederland. Daarnaast raad ik aan om op bijvoorbeeld één van de basisbehoeftes in te zoomen, dit onderzoek was erg breed.

Graag wil ik verhelderen dat dit onderzoek gebaseerd is op mijn waarnemingen binnen één enkele klas. Het is daarmee geen onderzoek dat een antwoord geeft wat bepalend is voor alle bewegende klassen binnen de Vrijeschool. Daarnaast zijn ook de rapportages subjectief in dit verslag. De rol van de leerkracht is van groot belang in de bewegende klas. Wanneer de leerkracht zich niet kan verbinden binnen het Vrijeschoolonderwijs, zal hij in zijn geheel wegvallen.

Tot slot wil ik benadrukken dat de bewegende klas zich op verschillende punten onderscheidt van de reguliere vrijeschoolklas. Ten eerste is het niet het meubilair, maar de leerlingen die de klas vullen, waardoor beweging vanzelfsprekend is geworden. Ten tweede biedt de kring als basisvorm de mogelijkheid meer openheid om elkaar te ontmoeten. Ten derde heeft de leerkracht een andere betrokkenheid dan wanneer hij frontaal lesgeeft.

10 Literatuurlijst

Houtermans, C. (2016). *Evaluatie klas 2014/2015 en 205/2016*. Geraadpleegd van Zie bijlage

Platformonderwijs2032 (Red.). (2016). *ons onderwijs2032 eindadvies*. Den Haag, Nederland: Platform onderwijs2032.

Ebskamp, F. (z.j.). Nadruk op persoonsvorming. Geraadpleegd van <http://www.vrijescholen.nl/vrijeschool-onderwijs2032/nadruk-op-persoonsvorming/#.VzrMEZGLTIU>

Stevens, L. M. (Red.). (2004). *Zin in school*. Amersfoort, Nederland: EDG thuiswinkel.

Singh, A., & Visscher, C. (z.j.). Bewegen is beter leren. Geraadpleegd van <http://www.sportknowhow.nl/files/2012/Bewegen-is-beter-leren.pdf>

Carle, M. (2014). *Klas in beweging*. Den Haag, Nederland: Brave New Books.

De onderste 4 zintuigen. (z.j.). Geraadpleegd van <https://sites.google.com/site/helendleren/home/inhoudsopgaven/pedagogische-achtergrond/leeftijdskarakteristieken-en-leerplan/e-afzonderlijke-onderwerpen/de-zintuigen/de-onderste-4-zintuigen>

Wassink, H. (z.j.). Zelf determinatie. Geraadpleegd van <http://www.hartgerwassink.nl/wp-content/uploads/2011/09/SDT-artikel-magazine-3-hetkind.pdf>

Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. (2016, 3 februari). Wat is bekend over het effect van een flexibele klasinrichting op de ontwikkeling van kinderen. Geraadpleegd van https://www.nro.nl/wp-content/uploads/2016/04/Antwoordformulier-Kennisrotonde_bewegendleren3-2-2016-2.pdf

Esch, W. van. (2016, 4 maart). De kring gezien vanuit. Geraadpleegd van <http://www.wilmavanesch.nl/wp-content/uploads/2011/04/De-kring-gezien-vanuit-de-drie-pijlers-Egoscoop.pdf>

NIVOZ. (z.j.). De betekenis van leraren en leerlingen voor elkaar. Geraadpleegd van <http://wij-leren.nl/leraren-leerlingen.php>

Verbeek, G. (2014, 24 februari). De gemotiveerde leerling: het creëren van verbondenheid. Geraadpleegd van www.nivoz.nl/artikelen/over-de-gemotiveerde-leerling/